

ΚΕΙΜΕΝΟ

Έχει παρατηρηθεί ότι οι πέρα από τα κοινά μέτρα δημιουργικοί άνθρωποι στον τομέα του πνεύματος έχουν σιδερένια αντοχή και μπορούν να εργάζονται σκληρά χωρίς να καταρρέουν από εξάντληση. Υπάρχουν περιπτώσεις όπου η παραγωγική τους ικανότητα, και ποσοτικά μόνο θεωρούμενη, ως όγκος καθημερινής εργασίας σχεδόν χειρωνακτικής, προκαλεί κατάπληξη. [...] Ανεξάρτητα από την ποιότητα, αυτή καθαυτή η ποσότητα της παραγωγής έχει κάτι το υπεράνθρωπο - ξεπερνά κατά πολύ τις κοινές ανθρώπινες δυνάμεις. [...] Οι σκνηροί και ανέμελοι είναι στην ιστορία του πνεύματος σπάνιοι· ο μεγάλος αριθμός αποτελείται από **ακαταπόνητους** δουλευτάδες. [...]

Η μεγάλη αντοχή του πνευματικού δημιουργού γεννιέται και συντηρείται, κατά κύριο λόγο, από την ψυχή του. Η φλογερή αγάπη προς το έργο του και η πίστη η αδιάσειστη στον προορισμό αυτού του έργου είναι οι μεγάλες πηγές της δύναμής του. Αυτές δεν τον αφήνουν (και στην περίπτωση ακόμη της κλονισμένης υγείας) να λυγίσει. Ο άνθρωπος που αγαπάει και πιστεύει αυτό που κάνει, ζει όρθιος με την ψυχή του. Αυτή τον διατηρεί ακμαίο, νέο, δροσερό. Και επειδή την αγάπη και την πίστη τη βρίσκει μόνο εκείνος που με ορισμένη πνευματική τοποθέτηση δίνει περιεχόμενο, πρόγραμμα, νόημα στη ζωή του, και δικαίωση του μόχθου του θεωρεί την εκτέλεση αυτού του προγράμματος (την «πλήρωση του νοήματος» της ζωής), η πνευματική τοποθέτηση είναι, σε τελευταίαν ανάλυση, το στοιχείο που τροφοδοτεί την αντοχή του δημιουργού (απέναντι στη φθορά που φέρνει ο κάματος, αλλά και απέναντι στους κλυδωνισμούς της ζωής, στο φυσικό και στον ηθικό «πόνον»). Ο κοινός άνθρωπος που δεν είναι κατά τον ίδιο τρόπο τοποθετημένος, εύκολα εξαντλείται και καταρρέει όταν χτυπηθεί από ένα **ανεπάντεχο** δεινό ή όταν η **υπέρμετρη** δουλειά αρχίσει να φθείρει την υγεία του. Ο πνευματικά τοποθετημένος δημιουργός δεν γκρεμίζεται εύκολα ούτε από τη νόσο, ούτε από τα γερατειά, ούτε από τις απογοητεύσεις και τα πένθη, τα ατυχήματα της ζωής, και όπως ο πολυάσχολος και προκομμένος άνθρωπος δεν «ευκαιρεί», καθώς λέμε, ν' αρρωστήσει, έτσι κι αυτός, με την **προσήλωσή** του στο νόημα που έχει δώσει στη ζωή του, δεν «ευκαιρεί» ούτε τον κόπο να αισθανθεί ούτε τη φθορά - και φτάνει στο τέρμα του βίου σαν τον αθλητή που πέφτει επιτέλους για να αναπαυθεί στη χαρά της νίκης. [...]

Κατά βάθος πρόκειται για την πανίσχυρη ψυχική αντοχή ενός εκλεκτού ανθρώπου που σύμφωνα με την πνευματική του τοποθέτηση ξέρει να δίνει στα γεγονότα μια δική του σημασία και να τα **δαμάζει**.

(*Ε. Π. Παπανούτσος, Πρακτική Φιλοσοφία, Β' έκδοση, Αθήνα 1980, σελ. 320, 321-322, 323*)

ΘΕΜΑΤΑ

A. Να γράψετε στο τετράδιό σας την περίληψη του κειμένου που σας δόθηκε (70-90 λέξεις).

Μονάδες 25

B1. Να αναπτύξετε σε 70-80 λέξεις το περιεχόμενο του ακόλουθου αποσπάσματος από το κείμενο: «Ο άνθρωπος που αγαπάει και πιστεύει αυτό που κάνει, ζει όρθιος με την ψυχή του».

Μονάδες 10

B2. «Η μεγάλη αντοχή [...] στη χαρά της νίκης». Στη συγκεκριμένη παράγραφο να διερευνήσετε:

α. Ποιον τρόπο πειθούς επιστρατεύει ο συγγραφέας; (Μονάδες 2)

β. Ποια μέσα πειθούς χρησιμοποιεί; Να αναφέρετε ένα παράδειγμα για κάθε περίπτωση. (Μονάδες 3)

Μονάδες 5

B3. Να γράψετε ένα συνώνυμο για καθεμιά από τις πιο κάτω λέξεις του κειμένου: ακαταπόνητους, ανεπάντεχο, υπέρμετρη, προσήλωση, δαμάζει.

Μονάδες 5

B4. Να αναφέρετε πέντε παραδείγματα μεταφορικής χρήσης της γλώσσας από το κείμενο που σας έχει δοθεί.

Μονάδες 5

Γ. Στο Πνευματικό Κέντρο του Δήμου σας πραγματοποιείται εκδήλωση για παιδιά που προέρχονται από περιοχή της χώρας η οποία έχει πρόσφατα πληγεί από φυσική καταστροφή. Εκεί έχετε κληθεί ως εκπρόσωπος του σχολείου σας να απευθύνετε σύντομη ομιλία. Τι θα αναφέρατε σχετικά με την ψυχική δύναμη που απαιτείται για να αντιμετωπίσουν τα παιδιά αυτά με αισιοδοξία το μέλλον τους; Με ποιους τρόπους, κατά τη γνώμη σας, θα μπορούσε η Πολιτεία να συμβάλει στην ανακούφισή τους; Η ομιλία σας δεν πρέπει να ξεπερνά τα 10' (500-600 λέξεις).

Μονάδες 50

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Το δοκίμιο αναφέρεται στην ψυχική δύναμη με την οποία είναι εφοδιασμένος ο πνευματικός άνθρωπος και η οποία του επιτρέπει να αναδεικνύεται σε νικητή της ζωής. Η δύναμη αυτή τον ευνοεί στην επαγγελματική του δραστηριότητα, αλλά πρωτίστως στη μαχητική του στάση απέναντι στα προβλήματα και τις δυσκολίες της ζωής. Το κουράγιο του πηγάζει από την αφοσίωση και την αγάπη για το έργο του, από την πνευματική του τοποθέτηση στο νόημα της ζωής. Αντίθετα ο κοινός άνθρωπος, ο χωρίς πνευματικό θάρρος, λυγίζει ευκολότερα στις συμφορές· αυτές που ο πνευματικός δημιουργός ξεπερνά και ανατρέπει.

B1.

Εκείνο που επιτρέπει στον άνθρωπο να ζει με αξιοπρέπεια και να αναδεικνύεται σε νικητή και όχι ερείπιο της ζωής είναι η αγάπη και η πίστη στο έργο του. Η πνευματική δύναμη και η σκέψη επιτρέπουν την κατανόηση των προβλημάτων και ανοίγουν το δρόμο σε αγώνες και δραστηριότητες για την υπέρβασή τους. Εξάλλου η δημιουργικότητα και η θέληση να μετατραπούν σε έργο η έμπνευση, η γνώση και η επινοητικότητα προστατεύουν από τη θλίψη και την ηττοπάθεια· δίνουν ένα αίσθημα αθανασίας τροφοδοτημένο από την επίγνωση της προσφοράς.

B2

Προκειμένου ο Ε.Παπανούτσος να πείσει τους αναγνώστες του διαπλέκει λογική και συναίσθημα.

επίκληση στη λογική

α) με επιχειρήματα: η φλογερή αγάπη... η πίστη... αυτές δεν τον αφήνουν να λυγίσει...επειδή (αυτές) τις βρίσκει με ορισμένη πνευματική τοποθέτηση αυτή τροφοδοτεί την αντοχή του

β) παραδείγματα = οι αφηγήσεις

Όμως είναι έντονη και η επίκληση στο συναίσθημα· προσπαθεί να προκαλέσει τη μέθεξη, την ψυχική συγκατάθεση του δέκτη.

Για να το επιτύχει αυτό χρησιμοποιεί διάφορα μέσα:

α) περιγραφή: π.χ. η περιγραφή του ψυχικά δυνατού ως «νέου, ακμαίου, δροσερού»

β) αφήγηση: π.χ. το απόσπασμα που εξιστορεί τη στάση του πνευματικά τοποθετημένου που «δε γκρεμίζεται εύκολα ούτε από τη νόσο, ούτε από τα γερατεία...»

γ) έντονα συγκινησιακό, συνυποδηλωτικό λόγο: μεταφορές, εικόνες, παρομοιώσεις (π.χ. *δροσερό, κλυδωνισμούς, γκρεμίζεται κλπ*)

δ) χιούμορ: «δεν ευκαιρεί να αρρωστήσει»

B3.

ακατάβλητος
απροσδόκητο
υπερβολική
αφοσίωση
τιθασεύει

B4.

Το κείμενο κυριαρχείται από την πρόθεση του συγγραφέα να πείσει συναισθηματικά τους αναγνώστες. Γι' αυτό το λόγο χρησιμοποιεί αρκετά σχήματα λόγου· ανάμεσά τους κυριαρχούν οι μεταφορές:

δροσερός = νεανικός,

κλυδωνισμοί = περιπέτειες

χτυπηθεί = απειληθεί, αντιμετωπίσει

γκρεμίζεται = παραιτείται, καταρρέει

δαμάζει = νικά

Γ.

Αγαπητοί συμπολίτες

Υποδεχόμαστε σήμερα και φιλοξενούμε τα παιδιά που έρχονται με τη θλιβερή εμπειρία του σεισμού. Η καταστροφή που έζησαν είναι απροσμέτρητη: αντίκρισαν το θάνατο και τα ερείπια, μεταβλήθηκε ο ρυθμός της ζωής τους, έχασαν την καθημερινότητά τους.

Είναι, όμως, νέα παιδιά. Η ζωή ανοίγεται μπροστά τους* έχουν ακόμα πολλά να ζήσουν και να απολαύσουν. Θα ήταν μεγαλύτερη ακόμα η συμφορά αν αυτά τα παιδιά αφεθούν παγιδευμένα στο πένθος και στη θλίψη τους. Χρειάζονται, λοιπόν, όλη την ψυχική και πνευματική τους δύναμη ώστε να διαχειριστούν τα συμβάντα και να κάνουν « να ανθήσει το λουλούδι της ελπίδας» μέσα στην σκοτεινή εμπειρία.

Για να τονωθούν ψυχικά και να εγγράψουν την προοπτική της αισιοδοξίας μέσα τους χρειάζεται να κατανοήσουν και να ερμηνεύσουν αυτό που συνέβη* η γνώση και η ερμηνεία των γεγονότων είναι, έτσι κι αλλιώς, το πρώτο στάδιο κάθε μελλοντικής πνευματικής διεργασίας. Στη συνέχεια έρχεται η κατανόηση, η παραδοχή ότι η ζωή του ανθρώπου αποτελείται από εποχές, όπως λέει και ο ποιητής: «εποχές της σποράς και εποχές του θερισμού* εποχές της χαράς και εποχές της λύπης* εποχές της αγάπης και εποχές της μοναξιάς...». Και ότι η δύναμη και η αξία του ανθρώπου είναι να μπορεί να κρατηθεί και στις χαμηλότερες εποχές της ζωής του. Με αυτόν τον τρόπο οι ψυχικά υγιείς νέοι θα ξέρουν ότι η ζωή έχει πολλά ακόμη να τους προσφέρει. Αρκεί να μάθουν να μάχονται, να μην παραιτούνται, να μην αφήνουν να τους καταβάλει η απόγνωση, να μην ενδίδουν στην ηττοπάθεια. Κάθε νέος άνθρωπος έχει μπροστά του ανοιχτό το μέλλον και είναι αυτός υπεύθυνος για την ποιότητα που θα το χαρακτηρίζει.

Άλλωστε η πίστη στο αύριο και η θέληση να υπερβούμε τις σημερινές αντιξοότητες είναι ένα καλό όπλο αισιοδοξίας. Τίποτε δεν τελειώνει με μία ήττα ή τραγωδία* αν ήταν έτσι δε θα είχε προχωρήσει το ανθρώπινο γένος, δε θα είχε εξελιχθεί ο πολιτισμός. Ακόμη και ο θάνατος μπορεί –και πρέπει– να εγγυάται τη συνέχεια της ζωής, καθώς καθένας που «φεύγει» αφήνει το ίχνος του στην ανθρώπινη προσπάθεια για την ευτυχία και την πρόοδο* αφήνει επίσης τη θερμή της ανάμνησης στις ανθρώπινες ψυχές. Επιπλέον η πεποίθηση ότι η ζωή ανταμείβει τους τολμηρούς γίνεται πηγή ελπίδας και κίνητρο για παραπέρα δημιουργία. Νέοι άνθρωποι που έχουν καταφέρει να συνέλθουν από την τραγωδία που τους έπληξε είναι σοφότεροι, εφοδιασμένοι με περισσότερες εμπειρίες και όπλα για τη ζωή από τους ανυποψίαστους συνομηλίκους τους. Ξέρουν, μάλιστα, να απολαμβάνουν τη ζωή καλύτερα από εκείνους που δεν τους άγγιξε ο καημός* γιατί ξέρουν να μετράνε την ουσία των πραγμάτων και να παραβλέπουν το ασήμαντο.

Όμως όλα αυτά δεν γίνονται αυτόματα. Οι άνθρωποι που «βγαίνουν» από μία τραγωδία –και ειδικά οι νέοι άνθρωποι– χρειάζονται την υποστήριξη της ομάδας ώστε να αναλάβουν τις δυνάμεις τους και να θεωρήσουν αισιόδοξα τη ζωή. Είναι ιδιαίτερο χρέος της Πολιτείας να τροφοδοτήσει την –έτσι κι αλλιώς– υπαρκτή νεανική λαχτάρα και αισιοδοξία.

Καταρχάς η υποστήριξή της οφείλει να είναι ηθική. Οι χώροι στους οποίους ζουν τα τραυματισμένα παιδιά είναι αναγκαίο να δείξουν κατανόηση, στοργή και φροντίδα. Ένας τέτοιος χώρος είναι το σχολείο. Η εκπαιδευτική κοινότητα έχει τεράστιες δυνατότητες να συμπαρασταθεί, να καθοδηγήσει, να εμπνεύσει το νέο. Οι δάσκαλοι και οι συμμαθητές γίνονται μία μεγάλη αγκαλιά μέσα στην οποία ανακουφίζεται ο πόνος. Παράλληλα η ενδυνάμωση της δημιουργικότητας των παιδιών, η ευαίσθητη –δίχως όμως προσβλητικό οίκτο– καθοδήγηση βοηθά τους τραυματισμένους νέους να κάνουν μία νέα αρχή. Ευνόητο είναι ότι οι νέοι αυτοί πρέπει να αντιμετωπίζονται με ισοτιμία, να πάψουν να αισθάνονται στιγματισμένοι από τη μοίρα. Και όταν ακόμη ανοίγουν πάλι οι πληγές, η τρυφερότητα και η αποφασιστικότητα του δασκάλου μπορεί να αποτελέσει ζεστή παρηγοριά.

Πέρα, όμως από την ηθική και παιδαγωγική στήριξη, χρειάζεται και η υλική ασφάλεια, η εξασφάλιση της αξιοπρεπούς επιβίωσης. Η Πολιτεία και η πρόνοια πρέπει να δημιουργήσουν εκείνους τους θεσμούς που θα ενισχύουν τη σιγουριά των τραυματισμένων παιδιών. Η δημιουργία κατάλληλων χώρων για τη διαβίωση όσων νέων έχασαν την οικογένειά τους είναι όρος για να συνεχίσουν οι νέοι απρόσκοπτα την προετοιμασία τους για τη ζωή. Η όποια οικονομική ενίσχυση –επιδόματα, υποτροφίες– δεν μπορεί να έχει την έννοια της ελεημοσύνης, αλλά αποτελεί δείγμα της κοινωνικής αλληλεγγύης και του κράτους που υπερασπίζεται τους πολίτες του.

Κλείνοντας θα ήθελα να προσθέσω ότι το ανθρώπινο γένος, παρά την πρόοδό του, δεν έχει καταφέρει ακόμη να αντιμετωπίζει όλες τις καταστροφές. Η ανθρώπινη ομάδα όμως έχει εκείνους τους μηχανισμούς που μπορούν να απαλύνουν ή και να ανατρέπουν τη φρίκη. Στο βάθος του κουτιού της Πανδώρας είναι πάντοτε φωλιασμένη η πεταλούδα της ελπίδας.

Σας ευχαριστώ